

Inhoudsopgave

1	Werken in gedwongen kader, een inleiding	19
	<i>Jacqueline Bosker en Anneke Menger</i>	
1.1	Beroepsdomein en maatschappelijke rol	19
1.2	Leidende waarden	20
1.3	Het gedwongen kader	22
1.4	De eigen verantwoordelijkheid van cliënten in gedwongen kader	25
1.5	Gebruiken en legitimeren van macht	27
1.6	Gevolgen van gedwongen kader voor professioneel handelen	28
1.7	Herziene uitgave: indeling en veranderingen ten opzichte van de vorige druk	29

Deel I Kaders en fundamenteën van forensisch sociaal werk

2	De forensisch sociale professionaliteit	34
	<i>Anneke Menger en Marie-José Geenen</i>	
2.1	Klassieke professionals en publieke professionals	34
2.2	Institutionele ethiek en de organiserende professional	39
2.3	De ontwikkeling van de forensisch sociale professionaliteit	40
2.4	Kenmerken van professionaliteit en de forensisch sociale professional	42
3	Straf(proces)recht	46
	<i>Moniek Zuurbier, Jacqueline Bosker, Marie-José Geenen en Vivienne de Vogel</i>	
3.1	Inleiding	46
3.2	De fase voor veroordeling	47
3.3	Fase na veroordeling	53
3.4	Rol voor slachtoffers	59
4	Theorieën over ontstaan en ontwikkeling van delictgedrag	61
	<i>Andrea Donker</i>	
4.1	Inleiding en relevantie voor de praktijk	61
4.2	Hele kleine geschiedenis van het onderzoek naar en theorieën over delictgedrag	62
4.3	Drie modellen voor ontstaan en ontwikkeling van delictgedrag	64
4.4	Welk gedrag is zorgelijk?	71
4.5	Tot slot	73

5	Wat maakt dat mensen stoppen met het plegen van delicten?	74
	<i>Jacqueline Bosker en Andrea Donker</i>	
5.1	Definities van het stopproces	74
5.2	Theoretische modellen over het stopproces	75
5.3	Factoren die samenhangen met het stopproces	76
5.4	Belemmerende factoren voor het stopproces	81
5.5	De rol van professionals bij het stopproces	82
5.6	Enkele kanttekeningen bij de kennis over het stopproces	84
6	Beïnvloeden van afbouw van delictgedrag: RNR-model, Good Lives Model en effectieve interventies	86
	<i>Jacqueline Bosker</i>	
6.1	Inleiding	86
6.2	Wat werkt?	86
6.3	Risk-Needs-Responsivity-model	88
6.4	Good Lives Model	95
6.5	Een geïntegreerde benadering	100
7	De reflectieve professional als bron van kennis	101
	<i>Marie-José Geenen en Anneke Menger</i>	
7.1	Wie werkt?	101
7.2	Reflectie: definitie en redenen	102
7.3	Reflectie met anderen	107
7.4	Enkele inhoudelijke principes bij reflectie	109
8	Mentale veerkracht	113
	<i>Vivienne de Vogel, Nienke Versteegen en Anne Koppe</i>	
8.1	Inleiding	113
8.2	Aspecten van werken in het forensisch sociale domein die een beroep kunnen doen op mentale veerkracht	114
8.3	Draagkracht en draaglast	115
8.4	Risicofactoren en beschermende factoren mentale veerkracht	117
8.5	Wat hebben professionals nodig?	119
8.6	Tot slot	122

Deel II Ontwikkelen en organiseren van het forensisch sociale

9	Regie op de casus	124
	<i>Jacqueline Bosker, Anneke Menger, Lous Krechtig</i>	
9.1	Wat is casusregie?	124
9.2	De regulatieve cyclus	125
9.3	Criteria voor een plan van aanpak: de vier C's	130
9.4	Proces van de cliënt staat centraal	134

10	Gestructureerd inschatten van risico- en beschermende factoren	135
	<i>Vivienne de Vogel en Jacqueline Bosker</i>	
10.1	Inleiding	135
10.2	Belangrijkste risico- en beschermende factoren	137
10.3	Methoden om risico's in te schatten	138
10.4	Risicotaxatie-instrumenten	139
10.5	Risicotaxatie in de dagelijkse praktijk	142
10.6	Risicocommunicatie	145
10.7	Tot slot	147
11	Risicomanagement. Werken aan risicobeperking op korte en lange termijn	148
	<i>Jacqueline Bosker en Vivienne de Vogel</i>	
11.1	Wat is risicomanagement?	148
11.2	Verantwoord risico's nemen	149
11.3	Ontwikkelen van een risicomanagementplan	150
11.4	Reageren op signalen van oplopend risico en overtreding van voorwaarden of gedragsregels	158
11.5	Tot slot	161
12	De samenwerking tussen professionals en hun organisaties	162
	<i>Joris Colijn</i>	
12.1	Inleiding	162
12.2	Organisatiekenmerken	164
12.3	Samenwerkingsvormen	167
12.4	Handelingsperspectief voor professionals	173
13	Het betrekken van het sociale netwerk	176
	<i>Marieke Cirkel en Jacqueline Bosker</i>	
13.1	Inleiding	176
13.2	Een systemische bril: de manier waarop je kijkt bepaalt wat je ziet	177
13.3	Werkzame elementen: zicht op wat belangrijk is	180
13.4	Netwerkinventarisatiemethoden	181
13.5	Relationele autonomie en veerkracht in de praktijk	185
14	Van onschatbare waarde: de inzet van vrijwilligers in het forensisch sociale domein	190
	<i>Renée Henskens en Mechtild Höing</i>	
14.1	Inleiding	190
14.2	Vrijwilligers in het forensisch sociale domein	190
14.3	Werven en behouden van vrijwilligers	193
14.4	Meerwaarde van vrijwilligerswerk: effectevaluaties	194
14.5	Kwalitatief onderzoek naar de ervaren meerwaarde van vrijwilligerswerk	197
14.6	Dilemma's bij de inzet van vrijwilligers	201

15	Ervaringsdeskundige als begeleider van transitie	204
	<i>Toon Walravens en Michiel Soeters</i>	
15.1	Inleiding	204
15.2	Ervaringsdeskundige als hoopverlener	206
15.3	Spanningsvelden in het werken met ervaringsdeskundigen	209
15.4	Transitie begeleiden	213
15.5	Ontwikkeling en groei van de ervaringsdeskundige	214
15.6	Succesvol inzetten van ervaringsdeskundigheid	216

Deel III Algemene methoden van de forensisch sociale professional

16	Onvrijwillige interactie	218
	<i>Anneke Menger en Lous Krechtig</i>	
16.1	Onvrijwilligheid nader bekeken	218
16.2	Dynamiek van onvrijwillige interactie	219
16.3	Reacties van cliënten in de dynamiek van onvrijwillige interactie	222
16.4	Reactance en het handelen van de professional	223
16.5	Illustratie van invloed door de professional op de reactance van cliënt	224
17	De werkalliantie in het gedwongen kader	228
	<i>Anneke Menger en Annelies Sturm</i>	
17.1	Relatie en werkalliantie: aanpassingen voor het forensisch sociale werkveld	228
17.2	De werkalliantie in gedwongen kader, een definitie	231
17.3	De werkalliantie en kenmerken van cliënten en professionals	232
17.4	Cliënten en professionals over de werkalliantie: wat vinden ze belangrijk?	233
17.5	De werkalliantie en motivatie van cliënten	235
17.6	De werkalliantie en voortijdige uitval	235
17.7	De werkalliantie en recidive	237
17.8	Slotopmerkingen	240
18	De werkalliantie in gedwongen kader in de praktijk	241
	<i>Anneke Menger en Annelies Sturm</i>	
18.1	Richting en kader	241
18.2	Binding	243
18.3	Stroefheid	246
18.4	Vertrouwen	248
18.5	Breuken in de werkalliantie	251

19	Motiveren in een gedwongen kader	255
	<i>Lous Krechtig en Anneke Menger</i>	
19.1	Inleiding	255
19.2	Motiveren in een gedwongen kader	256
19.3	Niet gemotiveerd: welke barrières moeten worden genomen?	258
19.4	Weerstand als bron van informatie en motivatie	259
19.5	Motiveringsstrategie gericht op het overwinnen van barrières voor verandering	261
19.6	Proces van afbouw van criminele loopbaan als motiverende kracht	266
20	Normeren als bestanddeel van methodisch handelen	267
	<i>Lous Krechtig</i>	
20.1	Inleiding	267
20.2	Normeren is onontkoombaar en noodzakelijk	268
20.3	Waar halen mensen hun normen en waarden vandaan?	269
20.4	Voor welke morele opgave staan forensisch sociale professionals?	270
20.5	Prosociaal rolmodel zijn: de prosociale basishouding	271
20.6	Ideologisch aangedreven delicten: aangrijpingspunten voor de professional	276
21	Cognitief gedragsmatig werken. Hoe verander je procriminele denkstijlen?	279
	<i>Renée Henskens en Wendy Buysse</i>	
21.1	Inleiding	279
21.2	Het cognitief model als basis voor gedragsverandering	279
21.4	Basisaanpak voor gedragsverandering	282
21.5	Enkele technieken en oefeningen	284
21.6	Is een brede inzet van gedragsmatige technieken zinvol?	290
22	Risicobeheersing en zelfmanagement via kwetsbare patronen van gedragsontregeling	293
	<i>Frans Fluttert</i>	
22.1	Inleiding	293
22.2	Risicofactoren in relatie tot geweld en agressie	294
22.3	Achtergrond risicomanagementstrategieën	296
22.4	Cliëntbetrokkenheid bij risicobeheersing	296
22.5	Modellen van signaleringsplannen	298
22.6	De methode ERM-Vroegsignalering	299
22.7	Toepassing van ERM-Vroegsignalering	300
22.8	De FESAI-lijst vroege waarschuwingssignalen	305
22.9	Recente ontwikkelingen	306

23	Het belang van de-escalerend werken	308
	<i>Minco Ruiter en Petra Schaftenaar</i>	
23.1	Agressie en dwang	308
23.2	Agressie nader bekeken	309
23.3	De schadelijkheid van repressie	311
23.4	De complexiteit van de forensische zorg	311
23.5	Escalatie en de-escalatie	313
23.6	Dwang en drang: escalerend of de-escalerend?	314
23.7	De De-escalatie Piramide	315
24	Oud? En nieuw! Moreel beraad als vorm van ethiekondersteuning	320
	<i>Swanny Kremer</i>	
24.1	Ethiek binnen een gedwongen kader	320
24.2	Moreel beraad, casuïstiek; reclassering, tbs en wijkagent staan in dubio	322
24.3	(Meer)waarde van moreel beraad	328
24.4	Tot besluit	329
25	Herstelgericht en slachtofferbewust werken	331
	<i>Meriem Kalter en Marion Uitslag</i>	
25.1	Inleiding	331
25.2	Herstelgericht werken is een onderdeel van slachtofferbewust werken	332
25.3	Herstelgericht werken in relatie tot het strafrecht	333
25.4	De forensisch sociale professional	335
25.5	Werken met de recuperatiecirkel	337
25.6	Conclusie	341
26	Krachtgericht werken	342
	<i>Annelies Sturm en Dorieke Wewerinke</i>	
26.1	Introductie	342
26.2	De oorsprong van krachtgericht werken	342
26.3	Uitgangspunten van krachtgericht werken	343
26.4	Toepassing van krachtgericht werken in Nederland	345
26.5	Hoe krijgt krachtgericht werken vorm in de forensische praktijk?	348
26.6	Voorwaarden voor krachtgericht werken	353

Deel IV Methoden bij cliënten met specifieke kenmerken

27	Complexe schulden	356
	<i>Gercoline van Beek</i>	
27.1	Complexe schulden als criminogene factor	357
27.2	Samenhang tussen schuldenproblematiek en delictgedrag	357
27.3	Omvang van schuldenproblematiek onder forensische cliënten	358
27.4	Achtergrondfactoren van schuldenproblematiek	358
27.5	Belemmeringen in de aanpak van schuldenproblematiek	359
27.6	Rol van professionals en organisaties bij schuldenproblematiek	360
28	Straatcultuursensitief werken in het digitale tijdperk	370
	<i>Jeroen van den Broek en Jeffrey Jhanjan</i>	
28.1	Inleiding	370
28.2	Cultuursensitief werken	370
28.3	'De straat' als relevante culturele context	371
28.4	Een nieuwe dimensie aan 'hybride werken'	375
28.5	De (on)mogelijkheden van online werken in het gedwongen kader	376
28.6	Straatcultuursensitief werken in de praktijk	377
28.7	Conclusie	380
29	Trauma-informed care	382
	<i>Annabel Simjouw & Vivienne de Vogel</i>	
29.1	Inleiding	382
29.2	Prevalentie van trauma	382
29.3	Trauma in de praktijk	383
29.4	De impact van trauma	383
29.5	Trauma in het forensisch sociale domein	385
29.6	Hertraumatisering binnen het gedwongen kader	386
29.7	Trauma-informed care	387
29.8	De vijf principes van trauma-informed care	389
29.9	Trauma-informed care in Nederland	390
29.11	Tot slot	392
30	Licht verstandelijke beperking	393
	<i>Hendrien Kaal</i>	
30.1	Definitie licht verstandelijke beperking	393
30.3	Omvang van de groep mensen met een lvb en delinquent gedrag	395
30.4	Problemen binnen de justitiële keten	396
30.5	Interventies en bejegening	398
30.6	Herkenning	400
30.7	Conclusie	401

31	Middelengebruik en criminaliteit: samenhang en aanpak	402
	<i>Eric Blaauw</i>	
31.1	Inleiding	402
31.2	Middelengebruik en criminaliteit	402
31.3	Middelengebruik en risico-inschattingen	403
31.4	Verklaringsmodellen voor de relatie tussen middelengebruik en criminaliteit	403
31.5	Contextuele en individuele risicofactoren	405
31.6	Alcohol	406
31.7	Heroïne	407
31.8	Stimulantia	408
31.9	Cannabis, GHB, xtc en lsd	409
31.10	Synthetische middelen	409
31.11	Polygebruik	410
31.12	Aanpak van verslaving en criminaliteit	410
32	Forensische cliënten met een psychische stoornis	413
	<i>Ellen van den Broek</i>	
32.1	Inleiding	413
32.2	Relatie stoornis en delictgedrag	414
32.3	Psychotische stoornissen	414
32.4	Stemmingsstoornissen	417
32.5	Neurobiologische ontwikkelingsstoornissen	418
32.6	Parafiele stoornissen	421
32.7	Persoonlijkheidsstoornissen	422
32.8	Tot slot	425
33	De forensische aanpak van cybercriminaliteit	426
	<i>Tamar Fischer, Sifra Matthijsse, Wytske van der Wagen en Elina van 't Zand</i>	
33.1	Inleiding	426
33.2	Definiëring en classificering van cybercriminaliteit	427
33.3	Daders van cybercriminaliteit	427
33.4	Benaderingen in dadergerichte interventies bij cybercriminaliteit	431
33.5	Bestaande dadergerichte interventies cybercriminaliteit	432
33.6	De rol van de professional: methodieken, interventies, kennis en vaardigheden	435
	Lijst met afkortingen	438
	Literatuur per hoofdstuk	441
	Over de auteurs	486